

### Emlékeztető

#### A képzés

<b>Időpontja:</b>	<b>2014. május 29.</b> 10 órától
<b>Helyszíne:</b>	Tégy az emberért! Információs és Továbbképzési Központ (1082 Budapest, Szentkirályi u. 22-24.)
<b>Témák:</b>	<b>Hajléktalan emberek jogvédelme</b> – előadó: Gurály Zoltán <b>Diszkrimináció és hajléktalanság</b> – Egyenlő Bánásmód Hatóság – előadó: dr. Csókás Erna <b>Alapvető jogok – hajléktalanság</b> – Alapvető Jogok Biztosának Hivatala – előadó: dr. Zséger Barbara <b>Közösségi munka hajléktalan emberekkel</b> - Bemutatkozik az Első Kézből a Hajléktalanságról programelem – előadók: Balog Gyula, Rónyai Zsófia, Szigeti Adrienn <b>Támogató:</b> EGT/Norvég Civil Támogatási Alap
<b>Jelenlévők:</b>	Jelenléti ív szerint

**Május 29-i képzésünk első felében jogvédelmi eszközökről volt szó, és ezeknek is a hajléktalan emberek jogvédelmét, érdekvédelmét érintő aspektusairól.**

**Gurály Zoltán, “A hajléktalan emberek esélyegyenlőségéért” program egyik szakmai vezetője – bevezető anekdotázás és ismertető után – tartotta az első prezentációt a hajléktalan emberek jogvédelméről és a Hajléktalan Emberek Jogvédő Fórumáról.**

A Jogvédő Fórum a Menhely Alapítvány módszertani egységén belül működik 1999 óta, amikor dr. Sasvári Andrea ügyvéddel – aki azóta is a jogsegélyt nyújtó ügyvéd a programban – elindították ezt a szolgáltatást.

Az ingyenes jogsegély, az a lehetőség, hogy ingyenes ügyvédet lehet kérni a perekhez, 1900 körül alakult ki Magyarországon, mivel az emberek nem tudtak olvasni, szükségük volt ügyvédre. Az angolszász jogrendszerekben a jogot a mai napig is inkább a segítségnyújtáshoz közelítik, nem annyira a joghoz jutás a lényeg, a jog nem annyira önálló terület. A Jogvédő Fórum ösztönösen erre indult, anélkül, hogy ennek tudatában lettek volna.

Gurály Zoltán elmondta, hogy a jogsegélyszolgálat a szociális típusú segítségnyújtások körében **speciális eszköz**, más helyzetben, szerepben van az ügyfél, amikor szociális segítőjén kívül egy ügyvéd és a jogászai megközelítés is benne van a folyamatban. Azt is megfigyelték az évek során, hogy az ügyfelek is másképp fordulnak egy ügyvédhez, mint a szociális munkásukhoz: inkább gondolják azt róla, hogy mindent elintéz nekik, ami egyfajta öntudatot, önértékelést is ad nekik.

Más szempontból viszont a jogsegélyszolgálat mégis szociális munka: másképpen figyelnek oda az ügyfélre, mint egy pro bono ügyvéd, aki ellátja az ügyet, vagy ha nem érti a problémát, akkor elküldi az ügyfelét. A Jogvédő Fórum megpróbálja értelmezni az ügyfél által előadottakat, megpróbálja megérteni, és ez nélkülözhetetlen akkor, ha az ember sérült, nehéz önérvényesítő képességgel bíró ügyfelekkel dolgozik. A hajléktalan-jogsegély abból a szempontból

#### **Menhely Alapítvány „A Hajléktalan Emberek Esélyegyenlőségéért” program**

E-mail: [3e@menhely.hu](mailto:3e@menhely.hu) \* [www.menhely.hu](http://www.menhely.hu) - 3E \* [www.facebook.com/3e.menhely](https://www.facebook.com/3e.menhely)

Mobil: +36 20 318 0394 \* Mobil: +36 31 326 3566 \* Levelezési cím: 1410 Budapest 7., Postafiók 216.



is segítő munka, hogy hosszú távú céllal dolgozik. Amíg a pro bono ügyvédet nem érdekli, hogy mi lesz a dolog következménye, a Jogvédő Fórum erre odafigyel, és adott esetben akár le is beszél az ügyfeleket terveikről. Amikor a 2000-es évek elején a Jogvédő Fórum egyik elágazásaként lakásprevenációs jogsegélyt is működtettek, a devizahitel-felvételek kapcsán pl. folyamatosan megfogalmazták aggályaikat, próbálták elmagyarázni, hogy ennek mi lehet a következménye.

Ezzel a típusú felelősséggel, ami a **jogsegélyszolgálatot egyben segítő tevékenységgé is teszi**, nem tudja olyan személy csinálni, aki egyszerűen csak jogi tanácsokat nyújt, hanem szükség van arra, hogy az ellátásba beágyazódjon. Pont ezért alapszabály a Jogvédő Fórumnál, hogy az ügyvéd mindig szociális munkással együtt dolgozik.

Gurály Zoltán a működéssel kapcsolatban elmondta, hogy a Jogvédő Fórumnak **több ezer esete volt már**, nagyon különböző ügyekkel, amelyek bonyolultságukban is különböznek. Az esetek kb. 50%-ban a fennálló helyzetet kell elmagyarázni, értelmezni az ügyfélnél lévő iratokat, végigbeszélni a helyzetét. Másik 50%-ban segítenek beadványokat készíteni, vagy utánajárnak a történeteknek. A legfontosabb pedig talán a stratégiai tevékenység: ha egy ügytípus elszaporodik, hogy komoly jogi, esetleg alapjogi problémák vetődnek fel, akkor a Jogvédő Fórum stratégiai fellépést is vállal, jogszabály-módosítást kezdeményez, ombudsmanhoz, hatóságokhoz fordul. Így sikerült pl. (6 küzdelmes év után!) elérni, hogy az értesítési cím bekerült a lakcímtörvénybe. Az alkalmazásával még vannak gondok, de a hajléktalan embereket érintő egyik súlyos hátrány megoldása elindult, és remélhetőleg a jövőben ez illetékességet is fog teremteni számukra.

A Jogvédő Fórum a kezdetektől **pályázati pénzből** működik, ami az ügyvéd és az asszisztens díját fedezi, a Menhely Alapítvány pedig önrészként adja a helyszínt és a szakmai vezetőt. Személyes ügyfélfogadás heti 1-2 alkalommal van, ezen kívül telefonon is el lehet érni. "A hajléktalan emberek esélyegyenlőségéért" programban most nyílt lehetőség arra, hogy az ügyfélfogadást országossá tegyék, skype-on, telefonon és e-mailen keresztül.

Gurály Zoltán azzal zárta az előadást, hogy Jogvédő Fórum nélkül lehet élni, de nem érdemes, minden érdeklődőnek javasolja ilyen típusú szolgáltatás bevezetését, amiben "A hajléktalan emberek esélyegyenlőségéért" program tud segíteni. A külföldi példákban lehet tudni, hogy egyrészt több pénz jut a hajléktalan-ellátásra, másrészt színes-széles a kínálat, sokféle szolgáltatás van. A szélesítésre nálunk a jogsegélyszolgálat bevezetése jó lehetőség. Dr. Sasvári Andrea ezt azzal egészítette ki, hogy az ügyfelek érdekérvényesítő képessége a legtöbb esetben nagyon rossz, és ezért nagyon fontos feladatuk, hogy megértessék velük, hogy vannak alapvető jogaik, joguk van bizonyos dolgokhoz. Másik oldalról viszont nem feltétlenül vannak alanyi jogaik. Ez azért fontos, mert sokan azért nem tudnak tovább lépni az életükben, mert nem engednek el 20 éves történeteket (jogtalanul vették el a lakásomat...). A történetek lényege csak akkor derül ki, ha a mélyére mennek. Ebben pedig szociális megközelítést nélkülöző jogsegély, ügyvéd nem tud segíteni.

**A következő prezentációt Dr. Csókás Erna, az Egyenlő Bánásmód Hatóság jogi koordinátora tartotta, diszkrimináció és hajléktalanság témakörében.**

Az Egyenlő Bánásmód Hatóság **2005 óta** működik Magyarországon, Európai Unió kötelezettsége volt a létrehozása, és az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőségről.

**Menhely Alapítvány „A Hajléktalan Emberek Esélyegyenlőségéért” program**

E-mail: [3e@menhely.hu](mailto:3e@menhely.hu) \* [www.menhely.hu](http://www.menhely.hu) - 3E \* [www.facebook.com/3e.menhely](https://www.facebook.com/3e.menhely)

Mobil: +36 20 318 0394 \* Mobil: +36 31 326 3566 \* Levelezési cím: 1410 Budapest 7., Postafiók 216.



Hajléktalanok  
Jogvédő  
Fóruma



előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény megalkotása is. A Hatóság autonóm jogállású közigazgatási szerv, nincs a Kormánynak alárendelve.

Dr. Csókás Erna az egyenlő bánásmód követelményének és a diszkrimináció tilalmának elhatárolásával kezdte az előadását, ami ugyanannak a dolognak két különböző oldalról történő megközelítése. Amit a mindennapokban pozitív diszkriminációként emlegetünk, azt helyesebb megerősítő intézkedésnek hívni, és tevőleges, pozitív kötelezettséget jelent, amit a jogalkotó mindig jogszabályban mond ki, és mindig egy meglévő hátrány felszámolására irányul, meghatározott feltétel bekövetkezéséig vagy idő elteltéig tart. Ehhez képest a diszkrimináció tilalmát kimondó kötelezettség negatív, tartózkodást kíván meg valamilyen magatartástól.

Ezt követően az egyenlő bánásmód megsértésének megállapításáról beszélt, azzal, hogy "ami szerintünk igazságtalan és bántó, az jogi értelemben nem biztos, hogy diszkrimináció". Ahhoz, hogy a diszkrimináció megállapítható legyen, **a sérelmet szenvedettnek mindenképpen rendelkeznie kell védett tulajdonsággal**. A törvény nyílt taxációs felsorolást tartalmaz a védett tulajdonságokról, 19 tulajdonságot, illetve a huszadik az „egyéb helyzet”. Közös ezekben, hogy mindegyik identitásképző tényező, sok közülük már születéssel eldől, nehéz, akár lehetetlen megváltoztatni, vagy nem is akarjuk megváltoztatni. Ez az „egyéb helyzet”-re is vonatkozik, tehát nem lehet bármit beleérteni. A hajléktalanság is az „egyéb helyzet” körébe esik, de hajléktalan embereknél szóba jöhet védett tulajdonságként a társadalmi származás vagy a vagyoni helyzet is. „Egyéb helyzetként” a Hatóság elfogadta az iskolai végzettséget, állampolgárságot, legutóbb pedig a büntetett előéletet is, de érdemes lehet tovább tágítani a kört, érdemes ezzel kísérletezni, ha indokoltnak tűnik. A diszkrimináció **megállapításához szükséges egy összehasonlítható helyzetben lévő csoport is**, azaz a többiek, akiknek nincs védett tulajdonságuk, hozzájuk képest különböztetik meg hátrányosan a védett tulajdonsággal rendelkezőket.

A **diszkriminációnak 5 típusa van**: közvetlen és közvetett hátrányos megkülönböztetés, jogellenes elkülönítés, azaz szegregáció, zaklatás, megtorlás.

- A **közvetlen diszkrimináció** az alapvető diszkriminációs helyzet: a személynek rendelkeznie kell védett tulajdonsággal, és a hátránynak ezzel ok-okozati összefüggésben kell állnia, tehát emiatt a tulajdonsága miatt kell, hogy a hátrány érje. Ha nem emiatt éri a sérelem, akkor ha egyébként rendelkezik is a védett tulajdonsággal, akkor az nem közvetlen diszkrimináció. Pl. ha valaki nem kap segílyt, vagy kiküldik valahonnan, akkor nem az a kérdés, hogy ez megtörtént-e, hanem hogy miért történt ez, visszavezethető-e a védett tulajdonságára.

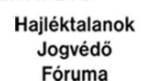
- A **közvetett diszkriminációt** már sokkal nehezebb felismerni, nagy a látencia. Lényege, hogy nem szemtől szemben történik, hanem történik egy intézkedés, pl. munkáltatói, ami látszólag mindenkire érvényes, mégis a hatása szerint egy adott csoportot érint hátrányosan. Ha a munkaidő kezdetét reggel 8-ról 7-re változtatják meg, akkor hiába vonatkozik minden dolgozóra, a kisgyermekeseket mégis nagyobb arányban éri hátrány. Ezekben az esetekben mindig csoportról van szó, és az sem biztos, hogy a csoport minden tagját érinti.

- A **zaklatás** elsősorban az emberi méltóságot sérti, tehát a hátrány az emberi méltóság sérelme lesz, más hátrány (pl. kirúgás) nem is szükséges. Akkor lehet megállapítani, ha nem négy szemközt történik, hanem nagyobb körben, mert feltétele, hogy a sérelmet szenvedő féllel szemben megfélemlítő, ellenséges, megalázó, megszegyenítő vagy támadó környezet alakuljon ki. A hatóság a támadó környezet kialakulását vizsgálja, ehhez az kell, hogy ne csak ketten tudjanak

### Menhely Alapítvány „A Hajléktalan Emberek Esélyegyenlőségéért” program

E-mail: [3e@menhely.hu](mailto:3e@menhely.hu) \* [www.menhely.hu](http://www.menhely.hu) - 3E \* [www.facebook.com/3e.menhely](https://www.facebook.com/3e.menhely)

Mobil: +36 20 318 0394 \* Mobil: +36 31 326 3566 \* Levelezési cím: 1410 Budapest 7., Postafiók 216.





róla. Zaklatás leggyakrabban munkahelyen, iskolában történik. Zaklatás esetében nincs összehasonlítható helyzetben lévő csoport, azért sem, mert ez mindig valamennyire szubjektív: mindenképp más a mérce, hogy mit érez már zaklatásnak. Fontos még, hogy mindenek előtt szóvá kell tenni ezt a zaklatónak, vagy akár a felettesének, mert pl. munkahelyen a munkáltató kötelezettsége, hogy ez ellen tegyen.

- A **szegregáció** olyan rendelkezés, amely valamely védett tulajdonság alapján egyes személyeket vagy csoportokat a velük összehasonlítható helyzetben lévő személyektől vagy személyek csoportjától – anélkül, hogy azt törvény kifejezetten megengedné – elkülönít.

- **Megtorlás** esetén adott egy alap diszkriminációs helyzet, ami ellen valaki szót emel, panaszol, és ez lesz az őt ért hátrány oka. Ilyenkor a panaszt tevő, és a megtorlást elszenvedő személynek nem kell az, hogy őt is hátrány érje az eredeti diszkriminációs helyzetben.

Kérdésként merült fel, hogy mi történik akkor, ha egy védett tulajdonsággal rendelkező csoporttal alapvetően jogszerű intézkedések történnek, de ez mégis valamilyen formában hátrányként jelentkezik náluk. Így például a hajléktalan embereket sokkal többször igazoltatják, mint a nem hajléktalanokat. Másik példa volt erre az a Nógrádban történt eset, amikor a rendőrök a roma embereket minden apró biciklis szabálytalanságért folyamatosan megbírságotlák, miközben a nem romákat ugyanezekért nem. Ezeket az eseteket nem lehet egyénileg a Hatóság elé vinni, mert nincs mit kifogásolni: az intézkedések jogszerűek. Ilyen esetben egy civil szervezet közérdekű igényérvényesítés keretében a saját jogán indíthat eljárást, azzal, hogy akiket ő képvisel, azokat pl. a rendőrség hátrányosan megkülönbözteti, amikor fokozott mértékben kérnek számon olyan dolgot tőlük, amit mástól nem.

A következő kérdés, ami arra irányult, hogy minősülhet-e zaklatásnak az, ha egy erősebb érdekérvényesítő hajléktalan ember egy társát kényszerül irányítja, terelgeti, miközben valójában elnyomja, előhozta azt a témát, hogy kik a kötelezettjei az egyenlő bánásmód követelményének a törvény szerint:

- állami szervek (iskolák, múzeumok is)
- munkáltatók (magán munkáltatók is)
- áruforgalmazók, szolgáltatást nyújtók

Tehát magán viszonyokra nem terjed ki a törvény hatálya, az ilyen esetek polgári vagy büntetőjogi kategóriába eshetnek. Magánszemélyek ellen nagyon ritkán indul eljárás, igazából csak a magán-munkáltatók jöhetnek szóba, vagy aki pl. bérbe adja a lakását.

Az Egyenlő Bánásmód Hatóság előtti **eljárás kérelemre indul**, amit írásban lehet előterjeszteni vagy ügyfélkapun keresztül (e-mailben vagy telefonon nem). Ügyfélfogadási időben személyesen is jegyzőkönyvbe lehet mondani a kérelmet, és 2009 óta referensi hálózat is működik, a referensek minden megyeszékhelyen, és havonta egyszer megyeszékhelyen kívül is 4 órában tartanak ügyfélfogadást.

#### A panasz tartalma:

- a **kérelmező elérhetősége, személyes adatai**. Az elérhetőség nagyon fontos, a hajléktalan emberek esetében is mindenképpen kell egy olyan cím, ahol átveszik a leveleiket, ha

---

#### Menhely Alapítvány „A Hajléktalan Emberek Esélyegyenlőségéért” program

E-mail: [3e@menhely.hu](mailto:3e@menhely.hu) \* [www.menhely.hu](http://www.menhely.hu) - 3E \* [www.facebook.com/3e.menhely](https://www.facebook.com/3e.menhely)

Mobil: +36 20 318 0394 \* Mobil: +36 31 326 3566 \* Levelezési cím: 1410 Budapest 7., Postafiók 216.



Hajléktalanok  
Jogvédő  
Fóruma





nem tudják elérni őket, akkor megszűnhet az eljárás. Ha kiderül, hogy ki az ügyintéző (ezt kb. 2 hét után meg lehet érdeklődni), akkor vele lehet kapcsolatot tartani akár telefonon is.

- pontosan meg kell jelölni, hogy **ki ellen indítják az eljárást** (a „zöldeges a piacon” nem elég, utána kell járni, hogy ki az üzemeltető, tulajdonos, fenntartó, stb.), mert a Hatóság ennek nem tud utána járni, úgymint hiánypótlást fog kiadni.

- **eset rövid leírása**, ennek keretében a védett tulajdonság és a hátrány megjelölése,

- kifejezett **kérelem az eljárás lefolytatására**,

- ha vannak **tanúk** (hasznosak, ha velük tudunk valamit bizonyítani), akkor kérhetjük az adataik zárt kezelését, de ezt kifejezetten kérni kell, mert egyébként a kérelmet egy-az-egyben megküldik az eljárás alá vontak is.

Az eljárás annyiból bírósági eljárásra hasonlít, hogy két fél van egymással szemben, egyébként jellegében tipikusan közigazgatási eljárás. A Hatóság **tárgyalást** is tart. Az eljárás határideje 75 munkanap, ami 1 alkalommal meghosszabbítható.

Nagyon fontos, hogy **kimentő bizonyítás** van, a sérelmet szenvedett félnek azt kell valószínűsíteni, hogy hátrány érte, és hogy ténylegesen, vagy a jogsértő feltételezése szerint rendelkezett a védett tulajdonsággal. A másik félnek kell magát kimentenie, azaz bizonyítani, hogy vagy nem igazak az állítások (nem volt ott, nem volt pl. állásinterjú), vagy hogy megtartotta az egyenlő bánásmód követelményét (esetleg az adott jogviszony tekintetében nem volt köteles megtartani).

Kérdésre ismét szóba került, hogy ha valaki egy hajléktalan embert bántalmaz, az nem zaklatás, hanem lehet könnyű vagy súlyos testi sértés, azaz büntetőjogi kategória és nem diszkrimináció jogi értelemben.

Dr. Csókás Erna ezt követően a **kifejezetten hajléktalan emberekkel** kapcsolatos gyakorlatukra tért rá, ilyen ügyekből **nem volt sok a Hatóságnál**. Olyan ügyek voltak, ahol lakcím hiánya miatt nem akartak munkaszerződést vagy bankszámlaszerződést kötni, mindkét ügyben az lett az eljárás vége, hogy nem lehet feltétele a lakcím a szerződések megkötésének. Volt egy bírósági ügy is, ahol a bíró hivatkozott az egyenlő bánásmód követelményének megsértésére is, amikor értesítés nélkül elbontottak kunyhókat.

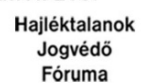
Szóba került az is – részben a Jogvédő Fórum tapasztalatai nyomán –, hogy milyen erős erkölcsi elégtételt tud adni az emberek számára, amikor a Hatóság igazat ad nekik, a Jogvédő Fórum egyik ügyében pl. olyan egyezség született az eljárásban, hogy az OTP Bank módosította a belső szabályzatát. A Hatóság kártérítést, munkába visszahelyezést nem tud adni, csak ha sikerül a feleknek megegyezni. Amit tud adni, az az **erkölcsi elégtétel**, illetve a **jogsértőt eltilthatja a további jogsértéstől**. Szankció még a jogsértőknek a **nyilvánosságra hozatal** (a jogsértő saját és a Hatóság honlapján), és **bírságot** is ki lehet szabni 50 ezer és 6 millió forint között, ami mindig mérlegelés kérdése. A Hatóság eljárását a bíróság felülbíráhatja, de a gyakorlatban ez az ügyek érdemében nem jellemző, inkább formai okok miatt szokott történni.

**A délelőtti előadásokat dr. Zséger Barbara prezentációja zárta, aki az Alapvető Jogok**

**Menhely Alapítvány „A Hajléktalan Emberek Esélyegyenlőségéért” program**

E-mail: [3e@menhely.hu](mailto:3e@menhely.hu) \* [www.menhely.hu](http://www.menhely.hu) - 3E \* [www.facebook.com/3e.menhely](https://www.facebook.com/3e.menhely)

Mobil: +36 20 318 0394 \* Mobil: +36 31 326 3566 \* Levelezési cím: 1410 Budapest 7., Postafiók 216.



### Biztosának Hivatalától érkezett, és az alapvető jogok és a hajléktalanság volt a témája.

Bevezetéképpen elmondta, hogy az **ombudsman az előzőekben hallottaknál rugalmasabb**, és kevésbé korlátok közé szorított **jogvédelmi eszköz**, amit Svédországban találtak ki, hogy az állami túlhatalommal szemben támogatást nyújtson az állampolgároknak. Sok és sokféle hajléktalansággal kapcsolatos ügyük van folyamatosan, jelenleg is vannak náluk beadványok.

Ezt követően arról beszélt, hogy az ombudsmanhoz néhány kivétellel minden olyan ügyben lehet fordulni, ahol lehetőség van jogorvoslatra, csak nagyon más lesz az eljárás menete, és nagyon más lesz a végeredmény. A magánszemélyek által okozott sérelmek nem tartoznak a hatáskörébe, tehát **a másik oldalon mindig az államnak kell állnia**, hatósági, közigazgatási szervezeteknek, közszolgáltatóknak (pl. BKV), ezek azok a pozíciók, ahol kiszolgáltattak vagyunk az állami hatalommal szemben. Az eljárás végeredménye a másik olyan pont, amiben nagyon különbözik az ombudsmani vizsgálat az általános jogorvoslatoktól: amit az **ombudsman** mond, az nem kötelező, hiszen ő nem hatóság, kívül van a közigazgatás rendszerén. **Ajánlásokat tesz**, amelyeket vagy elfogad az adott szerv, vagy nem. **Végső eszköze a nyilvánosság**, az, hogy melyik ombudsman mennyire él ezzel, az személyfüggő, sok jó példa volt már, a gyakorlat azt mutatja, hogy ez pontosan elég arra, hogy a hatóság alávesse magát a vizsgálatnak, illetve elfogadja az ajánlásokat és általában sikerül valamilyen egyezséget létrehozni.

Az ombudsman **vizsgálati jogosultsága széles körű és kötetlen**, nagyon kevés korlát van, pl. államitok esete, a korlátok az ügyek 99%-át nem érintik. Tehát az ombudsman mindenhová bemehet, megnézhet, elkérhet, megkérdezhet stb., bármely hatóságot, közszolgáltatót, az köteles eleget tenni ennek. Az ombudsman hatásköre a hatóságok, közszolgáltatók szervek jogsértéseire terjed ki, amit mulasztással is lehet okozni. Egy fontos kritérium van ebben a tekintetben: a panaszosnak az adott eljárás, intézkedés valamelyik alapvető jogát sértse. Nem kell ezt kifejtene, megindokolnia, elég, ha a tényeket leírja, pl. megbilincselte a rendőrt, és ez szerintem helytelen volt. Innentől kezdve majd az ombudsman elvégzi a vizsgálatot. Tehát a beadvány és a panaszkodás is kötetlen.

Mielőtt az ombudsmanhoz fordulnánk, **ki kell méríteni a rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségeket**, mert ezeket nem helyettesíti, más típusú segítséget ad. Akkor is elindítható az eljárás, ha nincs az adott személy számára biztosítva a jogorvoslat lehetősége. Ezt a gyakorlatban tágra értelmezik: olyan esetben is, ha formálisan lenne jogorvoslati lehetőség, de az illető nincs olyan helyzetben (pl. ha börtönben a BV parancsnok ellen panaszkodna).

Abban az esetben, ha a jogorvoslatként bírósági felülvizsgálat indul, akkor már nem lehet az ombudsmanhoz fordulni. A bíróság független, hatáskörét senki nem vonhatja el, nem lehet a döntését felülvizsgálni, tehát ha a bírósági eljárás megindult, az ombudsman akkor már nem fog vizsgálódni, ez alól soha nincs kivétel.

Amire még **oda kell figyelni**, ha az ombudsmannál szeretnénk panaszt tenni:

- a panaszt a jogerős közigazgatási határozat megszületését követő 1 éven belül kell megtenni,
- a nyilvánvalóan alaptalan panaszt, vagy az ismételt előterjesztett, és érdemben új tény, adatot nem tartalmazó panaszt nem vizsgálja,

**Menhely Alapítvány „A Hajléktalan Emberek Esélyegyenlőségéért” program**

E-mail: [3e@menhely.hu](mailto:3e@menhely.hu) \* [www.menhely.hu](http://www.menhely.hu) - 3E \* [www.facebook.com/3e.menhely](https://www.facebook.com/3e.menhely)

Mobil: +36 20 318 0394 \* Mobil: +36 31 326 3566 \* Levelezési cím: 1410 Budapest 7., Postafiók 216.

- ha a beadvány előterjesztője azt kérte, hogy kilétét ne fedjék fel, és anélkül a vizsgálat nem folytatható le, akkor az ombudsman ezt nem tudja vizsgálni,
- ha a panaszt névtelenül nyújtották be, az adott esetben lehet elutasítási ok
- ha a visszásság csekély jelentőségű, az adott esetben lehet elutasítási ok, de ez mindig mérlegelés kérdése, és a gyakorlatban ne szoktak emiatt panaszt elutasítani.

Az előadás végén dr. Zséger Barbara összefoglalta, hogy a hajléktalanság és annak szegmensei milyen szempontból szoktak vizsgálat tárgyaként szolgálni az ombudsman gyakorlatában.

Mindenek előtt az **általános ombudsmani álláspont szerint a hajléktalanság összetett és elsősorban szociális probléma**, de mivel az ombudsman alapjogi szempontokat vizsgál, minden esetben egy érintett alapjogi kérdést hív fel. Ez leggyakrabban az élethez és emberi méltósághoz való jog, de előfordul még az egészséghez való jog is. Ez mindig az adott ügytől függ, de az első kettő szinte mindig szempont. A másik fő alapjogi kategória az állam objektív életvédelmi kötelezettsége.

Fontos tudni, hogy jogi, emberi jogi okfejtéseket nem kell leírni a panaszban, nincs ilyen elvárás, csak azt, hogy mi történt, és ezt sérelmesnek tartjuk.

Az életvitelszerű közterület-használat jogellenessé nyilvánításával kapcsolatban – ami több vizsgálat során előtérbe került – az ombudsman kimondta, hogy a büntetés nem elfogadható eszköz ennek a problémának a kezelésére.

Az ügyek egyik nagy csoportját **az ellátórendszert érintő panaszok** teszik ki, ennek **egészségügyi és szociális vonatkozásai**. Az egyik nagy, átfogó vizsgálat, ami a hajléktalanságot érintette, pont az egészségügyi ellátórendszerre vonatkozott: hogyan mozognak benne a hajléktalan emberek, az ellátások melyik szintjét kapják/nem kapják, mi hiányzik számukra. A szociális ellátásokkal kapcsolatos panaszok nagyon gyakoriak: hajléktalan emberek panaszkodnak, hogy hogyan bántak velük a szállón, hogyan beszéltek velük a szociális munkások, kitiltották őket, stb. Ilyenkor az ombudsman megkeresi a panaszoltat (adott vezetőt, vagy súlyosabb esetben a fenntartót), kéri az iratokat, nagyon súlyos esetben megnézi a helyszínt is. A kitalással kapcsolatos esetek legnagyobb részében az intézmény betartja a házirendet, nagyon gyakran nem megalapozottak ezek a panaszok.

Sokszor előfordul az ellátások elégtelenségére vonatkozó panasz, nem csak az ellátottaktól, hanem intézményektől is, pl. zsúfolt az átmeneti szálló, jön a tél, nem tudnak embereket elhelyezni. Az ombudsman ilyenkor meg tudja nézni, hogy az önkormányzat eleget tesz-e a jogszabályi kötelezettségeinek. Egy konkrét esetben ez rendben volt, de a helyzet mégis tarthatatlanná vált, a szociális munkásoknak azt kellett mondani az embereknek, hogy ne jöjjenek be, mert nem tudják őket elhelyezni. Az ombudsman ilyenkor kimondhatja, hogy hiába teljesítette a kötelezettségét az önkormányzat, az államnak az objektív életvédelmi kötelezettsége olyan erős, és annyira nem tűr kivételt, hogy meg kell valahogy oldani a helyzetet.

Budapesten negyedik éve ugyanolyan módszertannal mindent télen az ombudsman készíti **ún. téli krízisjelentéseket**. Ilyenkor azt vizsgálja a nagyobb intézményeknél, hogy a tél érkezével mennyire tudják megoldani, hogy szükség esetén plusz férőhelyekről gondoskodjanak. Ez a

**Menhely Alapítvány „A Hajléktalan Emberek Esélyegyenlőségéért” program**

E-mail: [3e@menhely.hu](mailto:3e@menhely.hu) \* [www.menhely.hu](http://www.menhely.hu) - 3E \* [www.facebook.com/3e.menhely](https://www.facebook.com/3e.menhely)

Mobil: +36 20 318 0394 \* Mobil: +36 31 326 3566 \* Levelezési cím: 1410 Budapest 7., Postafiók 216.



vizsgálat tehát nem elsősorban a körülményekre van kihegyezve, hanem, hogy van-e elég férőhely, lesz-e ha kell, és ez az engedélyezett létszámba belefér-e még, van-e egyáltalán bővítésre lehetőség. A vizsgálatok a téli krízisjelentések esetében azt nézik, hogy mennyire tudnak felkészülni a téli krízis időszakra, és azt is, hogy ehhez képest milyen a finanszírozásuk. A fenntartókat is megkeresik, hogy van-e stratégiájuk, tervük, mi lesz, ha baj lesz.

Sokszor előfordulnak **a rendőrségi gyakorlattal kapcsolatos panaszok** (pl. igazoltatás), jelenleg is folyik egy vizsgálat, abban a tárgyban, hogy a rendőrség fokozott ellenőrzésre hivatkozva az éjjeli menedékhelyen elkéri a nyilvántartást.

Azokban a szintén tipikus esetekben, amikor pl. az élelmiszerboltból a biztonsági őrök, eladók kiküldik a hajléktalan embereket, az ombudsman nem tud eljárni, mert itt nem az állam a másik, panaszolt fél.

Meg kell említeni azokat az ügyeket is, ahol **hajléktalan emberek ellen érkeznek panaszok**: miért van az utcán, miért kell nézni ahogy ott fekszik, miért kell az iskolás gyerekek átlépni, fertőzésveszélyre, köztisztaságra hivatkoznak, a panaszok a szitkozódástól egészen komoly jogi levezetésekig terjednek. Az ilyen panaszokat az ombudsman nem vizsgálhatja, hiszen itt sem az állami hatalom a panaszolt, hanem magánszemély. Van viszont ezeknek az ügyeknek egy közvetett aspektusa is: eleget tesz-e az önkormányzat, akinek a területéről sok panasz érkezik, az ellátási kötelezettségének, működik-e az ellátórendszer. Ezért aztán mindenkinek, aki ilyen levelet ír, megválaszolják, hogy kik dolgoznak az adott területen, kikkel tudja felvenni a kapcsolatot, ha ilyet lát.

Végül a **panasztétel módjáról** volt szó, amely történhet.

- levélben: 1387, Pf. 40.
- cím: Budapest, Nádor u. 22.
- E-mail: panasz@ajbh.hu
- Személyesen (T: 475 – 7129)

további információk: [www.ajbh.hu](http://www.ajbh.hu)

Az ebédszünet után a **Menhely Alapítvány Fedél Nélkül Szerkesztősége** mutatkozott be. A Fedél Nélkül c. utcalap munkáját egy totó segítségével ismertettük.

Az utcalap 1993-ban indult, **Ungi Tibor** érintett alapította. A Hajléktalanokért Társadalmi Bizottság tagja volt ő is, valamint Győri Péter, aki többek között a Menhely Alapítvány jelenlegi kuratóriumi elnöke. Megismerkedésük után jött Tibor ötlete, hogy utcalapot kellene indítani hajléktalan emberek közreműködésével, a szükséges pénzügyi háttér (nyomtatás, szerkesztés, papírköltség) előteremtésében a Menhely Alapítvány segített. A lapot hajléktalan emberek készítették és terjesztették.

Jelenleg a lap 8000 példányban jelenik meg. **Terjesztői** 35 Ft-ért vehetnek meg egy db lapot a Kürt utcai Nappali Melegedőben található szerkesztőségben, egyszerre minimum 10 db-ot kell venni. Érvényes kítűzővel terjeszthetnek, két fix helyszínük lehet. A helyszíneket a

**Menhely Alapítvány „A Hajléktalan Emberek Esélyegyenlőségéért” program**

E-mail: [3e@menhely.hu](mailto:3e@menhely.hu) \* [www.menhely.hu](http://www.menhely.hu) - 3E \* [www.facebook.com/3e.menhely](https://www.facebook.com/3e.menhely)

Mobil: +36 20 318 0394 \* Mobil: +36 31 326 3566 \* Levelezési cím: 1410 Budapest 7., Postafiók 216.



Hajléktalanok  
Jogvédő  
Fóruma





szerkesztősséggel egyeztetik, a konfliktusok és a zsúfoltság elkerülése érdekében. Fontos, hogy a terjesztő az adományért cserébe adjon lapot az adományozónak, ezért is van a 10 db-os minimális vásárlási limit.

Vannak **vidéki terjesztőink** is Székesfehérváron, Veszprémben, Békésen, Hódmezővásárhelyen, Kiskunhalason, Egerben és Zalaegerszeg. De nyitottak vagyunk új terjesztők felé is. Vidéki terjesztőinkkel vagy személyesen tartjuk a kapcsolatot, ilyenkor megkérjük a terjesztőt, hogy egy alkalommal találkozzunk személyesen a szerkesztőségben, utána pedig postán küldjük el a lapokat. A kapcsolattartás másik módja pedig szociális munkáson keresztül zajlik.

Nemcsak terjesztőink vannak, hanem **szerzőink** is, akiknek írásai rendszeresen megjelennek a lap hasábjain. Szerzőink havonta művészeti pályázaton vehetnek részt, ahol a 3 kategória (vers, próza, grafika) legjobbjai szerény díjazásban részesülnek. Összesen a pályázat 2004-es elindulása óta kb. 7000 pályamunka érkezett szerkesztőségünkbe. Négy antológia jelent meg eddig szerzőink válogatott műveiből, valamint néhány szerzőnknek megjelent saját, egyéni verseskötete is.

A lap bemutatása után **Balog Gyula** beszélt a Fedél Nélkülről, mint terjesztő, valamint az **Első Kézből a Hajléktalanságról** c. programelemről, mint programkoordinátor.

A Fedél Nélkült Gyula 2004-ben kezdte terjeszteni, mert a rendszeres szociális járadéka nem volt elég a megélhetéshez. Jó jövedelemforrásnak tartja. Nem lehet belőle meggazdagodni, de életben lehet maradni. Vannak terjesztők, akik 8-10 órát dolgoznak naponta azért, hogy fenntartsák az albérletüket, de fent tudják tartani, és nem az ellátórendszerben kell, hogy éljenek. A jelenlévőket is arra buzdította, hogy **a városukban keressenek olyan embert, aki** kezességet vállal, **felveszi a kapcsolatot a szerkesztőséggel**, és akkor tudja árulni a lapot ott élő hajléktalan embereknek.

Gyula jelenleg szobabérlők házában lakik, a BMSZKI intézményében, előtte évekig átmeneti szállókon élt. Fedél Nélkült terjesztett, az újság mögött tartogatta azokat a novelláit, amelyek nem jelentek még meg, és egy tanár vevője meghívta, hogy beszéljen az osztálya előtt magáról, aztán egyre több meghívást kapott, és ekkor gondolta, hogy ezt lehetne szervezeten is csinálni. Ahogy a Fedél Nélkül létrejöttét is egy hajléktalan ember kezdeményezte, úgy az iskolai órákat is – ez is egy **alulról szerveződő kezdeményezés**. A Fedél Nélkül szerkesztőségének nagyon tetszett az ötlet, többször pályáztunk különböző helyeken, sokáig sikertelenül.

A programot először **pályázati finanszírozásból 2009-2010. között** valósítottuk meg, a Norvég Civil Támogatási Alap segítségével. Kiértésítettünk kb. 200 iskolát, reklámoztuk az lapban, diszpécserportálon. Húsz szakembert (Menhely Alapítványnál és a Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményeinél dolgozó szociális munkások) és tíz hajléktalan embert vontunk be a programba, 35 előadást vállaltunk, 37-et tartottunk. Eleinte 45 perces, frontálisabb jellegű órák voltak, előadásokkal, közben és utána a diákok kérdezhettek. A programban dolgozók közreműködésével létrehoztunk egy tapasztalati csoportot, ahol megosztottuk egymással élményeinket, valamint véleményeket cseréltünk és kitaláltunk egy szituációs játékot. A játék során a diákokból lesznek a hajléktalan emberek, az előadókból pedig az ő útjukat nehezítő/segítő emberek. A végcél: ágyba jutni aznap este. A szituációs játékot egyre többször játszottuk le az órákon, ahova el tudtunk menni dupla órára (90 percet). Nagy sikere volt a diákok körében.

### Menhely Alapítvány „A Hajléktalan Emberek Esélyegyenlőségéért” program

E-mail: [3e@menhely.hu](mailto:3e@menhely.hu) \* [www.menhely.hu](http://www.menhely.hu) - 3E \* [www.facebook.com/3e.menhely](https://www.facebook.com/3e.menhely)

Mobil: +36 20 318 0394 \* Mobil: +36 31 326 3566 \* Levelezési cím: 1410 Budapest 7., Postafiók 216.





2010-ben elfogyott a pályázati pénz. Addig az előadókat is fizettük, bruttó 7000 Ft-ot kaptak érte, ez egy hajléktalan embernek elég jó jövedelem volt. Sajnos nem tehetük meg, hogy azok szociális munkások, akik önkéntesen vállalták volna a részvételt, ne kapják meg a pénzt, így sokkal több óra tartására nem volt finanszírozott lehetőség. **2010-2013 között** több helyre **pályáztunk**, de **nem nyertünk** sehol. Ami ebben az időszakban megmaradt: a Menhely Alapítvány továbbra is biztosította az infrastruktúrát, lehetett nyomtatni, számítógépet használni.

Ebben az időszakban nem kerestünk iskolákat, mégis szinte mindenki visszahívott az előző évi iskolákból, és újak is megkerestek minket: az iskolák egymásnak is ajánlották az előadást. Végül **több előadást tartottunk a szűkös évben, mint a fizetettben**. Voltak iskolák, akik tudtak fizetni az előadásokért, de a többségét ebben az időszakban **ingyen tartottuk**. Jártunk vidéken is: Sopronban, Miskolcon, Kecskeméten. Azonban vidékre nehezebb az utazást megoldani, ezért is lenne hasznos, ha több városban alakulna csoport, közösség, aki szeretné ezt csinálni, segítenék nekik a tapasztalatainkkal ebben, amíg önállóvá nem válnak. Vannak vidéken olyan helyi sajátosságok is, amiket mi nem tudunk, ezért szintén jó lenne helyi szociális munkásokat bevonni. (Például a miskolci mekiben nem kell fizetni a wc-ért, Budapesten igen, és ez a situáció a játékban megjelenik.)

Van egy **fontos elvünk** a programban: **a hajléktalan emberek az elsődlegesek**. Ők vannak többségben. A szakember is beszél, de a lényeg, hogy utána két hajléktalan ember mondja el a történetét, és a játékban is többségben legyenek. A moderátor szerepét Budapesten szintén hajléktalan ember viszi, de jelenleg hárman vannak, akik tudnak moderálni. Szeretnénk egyre több embert, de ez egy bonyolultabb szerep, nagyobb gyakorlatot igényel. Tudni kell fegyelmet fenntartani, humorosnak lenni, közben figyelni az időt, szükség esetén jelezni – ez egy komplexebb feladat.

Az **iskolai órák élményeiről** Rónyai Zsófia szociális munkás és Szigeti Adrienn érintett beszélt.

**Rónyai Zsófia** elmondta, hogy szociális munkásként eleinte nagyon izgult az órákon, mert alapvetően nem szeret szerepelni. Azonban nagyon pozitív tapasztalatokat szerzett, mert bár a diákok eleinte zárkóztak, távolságtartóak, de nagyon jó személyes élmény azt a folyamatot megélni, ahogyan szép lassan feloldódnak és az óra végére egyre bátrabbak lesznek, mernek olyat is kérdezni, amit óra elején esetleg nem. A szituációs játéknak ebben az oldódásban nagy szerepe van. Szociális munkásként pozitív élményt, feltöltődést nyújt az óra. Egy újfajta kapcsolatot hajléktalan emberekkel: másfajta szituációban, viszonyban találkozunk. Lehetőséget nyújt a kapcsolatok építésére más szervezetekkel, emberekkel.

**A szociális munkás szerep** a leghálátlanabb szerep – szokták mondani az órákon résztvevő szociális munkások, mert sokkal izgalmasabb érintett résztvevők élettörténetét megismerni, mint szárazabb adatokat, információkat hallgatni. Ezt ő nem tapasztalta, szerinte az érintett embernek is nagyon nehéz szerepe van, hiszen olyan dolgokat mesél el magáról, amiket esetleg szégyell, s kaphat kellemetlen, vagy nehezen megválaszolható kérdéseket is. Ezt a viszonylag „hálátlanabb” szociális munkási szerepet egyébként oldja az előadások utáni szituációs játék is, amiben a szociális munkás is kipróbálhatja magát jó/rossz szerepekben.

A szociális munkás dilemmája, hogy ennyi idő alatt (10-15 perc) mit is mondjon? Hogyan tudja bemutatni a hajléktalan-ellátást úgy, hogy érdekes is legyen és meg is maradjon a fejekben

### Menhely Alapítvány „A Hajléktalan Emberek Esélyegyenlőségéért” program

E-mail: [3e@menhely.hu](mailto:3e@menhely.hu) \* [www.menhely.hu](http://www.menhely.hu) - 3E \* [www.facebook.com/3e.menhely](https://www.facebook.com/3e.menhely)

Mobil: +36 20 318 0394 \* Mobil: +36 31 326 3566 \* Levelezési cím: 1410 Budapest 7., Postafiók 216.



Hajléktalanok  
Jogvédő  
Fóruma



valami? Ezt mindenki a saját kreativitása/kútfője alapján szokta megoldani. Van, aki pl. inkább sztorizik: kiemel egy-egy történetet, azt meséli el a munkája kapcsán, s abból szűr le tanulságokat, vagy jár körbe egy-egy problémát. Valaki megpróbálja vázlatosan bemutatni a rendszert, tisztázni az alapfogalmakat, átadni a reális képet a napi megélhetésről, a jövedelmek és az albérletek anyagi vonzatairól. A **CÉL** igazából az, mindegy, milyen megközelítésből indulunk ki, hogy kicsit közelebb hozzuk a hajléktalan embereket a diákokhoz, érzékenyítsük őket a téma iránt. Hogy ne csak egy távoli problémaként gondoljanak rá, ami velük sosem történhet meg, hanem érezzék, hogy alkalmanként a környezetükben is kerülhet valaki olyan nehéz élethelyzetbe, amikor elkél a segítség.

**Szigeti Adrienn** érintésként először Kecskeméten járt egy katolikus leánygimnáziumban, ami egy érdekes szituáció volt, mert másként mondja el csak lányoknak a történetét, és másként egy olyan osztályban, ahol fiúk is vannak. Először rettenetesen izgult, bár zenészként volt már színpadon. De amikor az ember ebben az élethelyzetben van, akkor nincs nagy önbizalma.

Nem könnyű megértetni a diákokkal, hogyan lehet az első kerületből hajléktalanszállóig eljutni. Bárkivel előfordulhat ez. A diákok többsége azt gondolja, hogy a hajléktalan ember férfi, szakállas és bűdös. Azt kell megérteni, hogy ez nem így van. Sokan albérletben laknak, vagy szíveségi lakáshasználóként.

Jó a fiatalokkal találkozni. Sok mindenre rácsodálkoznak és látni az óra végén, hogy kezdik érteni, miről van szó. A játékban fontos a humorérzék, azonban rá kell őket ébreszteni, hogy ezek a szituációk azért nem játékok.

Az órákon való részvétel ad az embernek önbizalmat, jó, ha le mer ülni, mer beszélni elrontott dolgokról. Nem lehet mindig ugyanazt mondani, így szép lassan letisztulnak a dolgok, a saját élete is kicsit rendberakódott a fejében. Amikor elmegy egy ilyen programra, pozitívabban látja a dolgokat, a diákok nagyon kedvesek, gyakran odajönnek néhányan óra végén, kitartást kívánnak.

Végezetül Balog Gyula beszélt **programunk további elemeiről**, melyekről később részletesen beszélünk: a közösségi ebéd, az Élő Könyvtár és a városi séta.

**Közösségi ebédet** diákokkal szerveztünk, de bármilyen munkahelyi/baráti közösséggel megszervezhető, ha szeretnének hajléktalan emberekkel megismerkedni, együtt ebédelni/vacsorázni, 3-4 fős asztaltársaságokkal, egy érintett jelenlétével, akivel beszélgetni lehet a témáról.

Az **Élő Könyvtár**ból könyvként lehet különböző hátrányos helyzetű embereket kölcsönözni, és négy szemközt beszélgetni velük. Pécsen és Szegeden is működik, jó lenne, ha lenne minden ilyen alkalmon hajléktalan résztvevő is. Voltak már olyan rendezvények is, ahol nem több hátrányos helyzetű csoport képviselőjét, hanem különböző életmódú (szíveségi lakáshasználó, közterületen, szállón lakó) hajléktalan embereket hívtunk meg, szociális munkással, önkéntessel kiegészülve. Szívesen elmegyünk bárhova hajléktalanok éjszakájára/délutánjára bemutatni a programot.

A **városi séta** pedig egy séta: a hajléktalan ember/szociális munkás szemszögéből mutatja be a várost.